

Nr 76.

Av herr **Olsson, Oscar**, *angående framställning till Kungl. Maj:t i syfte att kristendomsundervisningen i folkskolan måtte enbart grundas på bibelläsning utan användande av läro- och läxböcker.*

Religionsfrihet är principiellt tillerkänd varje svensk medborgare, men trots detta utövas i vårt land i mycket stor utsträckning ett samvetstvång, som kännes tyngre och mera förödmjukande i den mån den allmänna kulturnivån höjes. Ett allvarligt hinder för verklig religionsfrihets införande har varit den fruktan, som tagit sig uttryck i slagordet »vårt folks avkristning». I en motion vid föregående års riksdag sökte jag visa, att religionsfriheten kunde utvidgas genom ett avlägsnande av det mest upprörande samvetstvånget utan att en lagändring i detta syfte kunde sägas bidra till någon avkristning. Såvida inte en religionsundervisning, vilken byggdes enbart på bibeln utan dogmatiska utläggningar, skulle vara stridande mot kristendomen! På grund av formella skäl blev motionen inte prövad av riksdagen, varför jag nu upprepar det väsentligaste av densamma.

Från alla håll komma klagomål mot kristendomsundervisningen, sådan den nu bedrivs i folkskolorna. För den ene är denna undervisning inte nog bibeltrogen, för den andre kommer den i strid med förnuftets och vetenskapens vittnesbörd; en spårar förflackande »modernism», en annan dödande bokstavsträldom och dogmtro o. s. v. I ett fall tyckas alla de klagande vara ense: däri, att föräldrarnas samvetsfrihet kränkes genom den nuvarande kristendomsundervisningen. Och här i landet skulle ju ingen ha rätt »att någons samvete tvinga eller tvinga låta».

Enda sättet att nå den fulla samvets- och religionsfriheten torde vara

att gå de vägar, som anvisats dels av andra kammaren genom dess beslut av den 8 maj 1909, då den med 115 röster mot 98 biföll väckt motion (n:r 217), vari hemställdes om skrivelse med anhållan, att »det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa en allsidig utredning om och på vad sätt det nuvarande sambandet mellan kyrkan och staten lämpligen må varda upplöst samt till riksdagen inkomma med de förslag, vartill denna utredning må giva anledning», dels av herr Knut Kjellberg i hans motion i andra kammaren nr 291 vid 1911 års riksdag, i vilken han vill ersätta den nuvarande kristendomsundervisningen med en objektiv historisk undervisning i religionskunskap.

Den stora majoriteten i andra kammaren mot herr Kjellbergs motion tyder emellertid på att betänkligheterna ännu äro för stora för att man på den vägen skall komma fram till religions- och samvetsfriheten inom den närmaste framtiden. Men en annan väg torde finnas, som, om den inte för till full religionsfrihet, dock undanröjer de svåraste missförhållandena för närvarande.

Under debatten om herr Kjellbergs motion betonade nuvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, herr Fridtjuv Berg, liksom biskop v. Scheele, nödvändigheten av att i skolan meddelades undervisning i *kristendom*, inte i kristendomskunskap eller religionskunskap. Nu torde man väl nödgas medgiva, att kristendom och svenska kyrkans lära inte äro alldeles synonyma begrepp, och för statsmakterna torde det ovedersägligen vara av större betydelse att — om möjligt — få till stånd en kristendomsundervisning, som inte kränker någons samvetsfrihet, än att få meddelat en undervisning i svenska kyrkans lära, om vilken för närvarande tyckes råda den allra största meningsskiljaktighet till och med bland kyrkans tjänare. Så länge kristendomsundervisningen i skolan sysslar med kyrkans dogmer, kommer den aldrig att ens kunna tillfredsställa alla de olika riktningarna inom statskyrkan själv, än mindre de utanför stående. Trots de garantier den nu gällande seminariestadgan ger för utbildande av rättrogna lärare, tyckes frågan om upprättande av privata folkskoleseminarier »på kristlig grund» vara synnerligen aktuell. Statens seminarier stå således inte på kristlig grund. Snart få vi väl också höra talas om seminarier »på kristlig grund» för vart och ett av de olika trossamfunden utanför statskyrkan.

Resultaten av den kristendomsundervisning, särskilt i barnskolorna, som avsett att ge inblick i den »rätta» kristliga »trosläran», har dock varit allt annat än uppmuntrande. Synnerligen beaktansvärt är det ut-

talande av rektor L. M. Wærn, som citeras i herr Kjellbergs ovan nämnda motion: »Kristendomskunskapen intager hos oss en högt privilegierad ställning såsom läroämne. Den möter de unga från första stunden de inträda i skolan och ledsagar dem genom alla dess klasser; den fullföljes därefter med största intensitet i konfirmationsskolan. I folkskolan och folkskolelärareseminarierna är kristendomskunskapen det stora dominerade huvudämnet, och i överensstämmelse med gällande föreskrifter ägna de skolvårdande myndigheterna detta ämne en särskild omsorg och tillsyn. Det oaktat bliva resultaten av kristendomsundervisningen icke blott otilfredsställande, utan fastmer sådana, att man kan ha skäl ifrågasätta, om ej hela det intensiva arbetet är förspild möda. Hur är det möjligt, att vårt folk inom stora lager ännu kan vara så rått, så vilt, så fullständigt oberört av allt vad kristlig anda heter, då det i flera århundraden varit föremål för kyrkans uppfostran, och då vi nu redan i 60 år hava haft en obligatorisk folkundervisning, inom vilken den kristna religionsläran spelar huvudrollen? Var ligger felet? Det är en fråga, som med all rätt må riktas till målsmännen för den anstalt, som är satt att vara en vårdare av folkets högsta livsintressen». Under debatten påpekades visserligen, att kristendomsundervisningen inte var grunden till denna råhet, ett tämligen onödigt försvar, då något sådant aldrig påståtts. Vad som påstås är, att det intensiva arbetet tycks vara förspild möda, och att det således torde finnas något fel i kyrkans och skolans religiösa och moraliska uppfostran.

Första villkoret för att kristendomsundervisningen skall kunna uppnå det med densamma avsedda resultatet är, att lärjungarna med verklig glädje gå till dessa lektioner, således få ett levande intresse för vad som då meddelas. Detta är ju ett önskemål, som uppställs även för alla andra ämnen, men för intet torde det vara viktigare än för kristendomsundervisningen, så länge med denna avses något annat och mera än ett objektivt meddelande av kunskap. Det är helt enkelt ett ofrånkomligt krav, om läraren skall nå fram till att hos lärjungen utveckla ett religiöst sinnelag.

Även ämnets mest intresserade målsmän måste erkänna, att ett sådant sinnelag *inte* kan åstadkommas genom än så samvetsgrant inlärande av skolläxor. I *detta* ämne kan man komma till den kunskap, som är nödvändig för ett fruktbart tillägnande av de djupast liggande sanningarna, endast genom fullt frivilligt arbete, och varje tvång och tryck kan här åstadkomma obotlig eller åtminstone svårbotlig skada. En vanlig uppfattning

även bland svenska kyrkans prästerskap är, att redan barnen måste lära »de heliga sanningarna» — även om de på sin utvecklingsståndpunkt inte kunna ha någon riktig eller ens redig uppfattning av dem — emedan de sedan i livet, då de bättre förstå dem, ha ett gott stöd av vad som under barnåren säkert nöts in i deras minne. Man betänker då inte, att, även om detta kan vara sant för *en* persons vidkommande, det samtidigt väl finnes tio, som tack vare denna pedagogiska princip få en väl stadgad avoghet mot att, sedan de sluppit ur skolan, vidare syssla med dessa kunskapens frukter, som redan från första början befunnits så onjutbara. En betydligt säkrare väg vore väl ändå att låta kristendoms-timmarna i barnskolan bli rena uppbyggelse-timmar, skolans ljusaste minnen, som även sedan locka till sysslade med de religiösa frågorna.

Men sådana timmar tåla inte läxläsning eller läxförhör, inte ens efter »en för barnens ståndpunkt avpassad kristen tros- och sedelära» i stället för den nuvavande katekesutvecklingen. Naturligtvis är det inte så stor fara med de »snälla och flitiga» barnen, men det vore kanske inte ur vägen att även söka ingjuta ett religiöst sinne hos de »elaka och lata», vilka ju inte alltid lära befinna sig i avgjord minoritet i klasserna. För övrigt kan en »kristen tros- och sedelära» ej undgå att syssla med de kristna grunddogmerna, således metafysiska spekulationer, som inte kunna undgå att åstadkomma en hopplös förvirring i barnasinnetts uppfattning af de religiösa sanningarna. Inlärandet av de för barnen fullkomligt meningslösa åskådningarna om treenighet, sakramenten och annat, som ligger högt över deras nivå, men som de måste tillägna sig som en läpparnas bekännelse, finner inte ens stöd i den vanliga frasen, varmed man försvarar så mycket ofog på detta område: att »de äro avpassade efter barnens uppfattningsförmåga». De bidra emellertid tillika med den sålunda »avpassade» uppfattningen i andra stycken (t. ex. framställningen av den mosaiska skapelseläran) att avtrubba barnens religiösa intresse för fortsatt sökande genom ett för tidigt avslutande i fast formulerade, för dem obegripliga sanningar. Bekännelsen blir på så sätt inte bara en vana, utan en slentrian, som i många för att inte säga de flesta fall stänger vägen för personliga religiösa erfarenheter genom att ständigt hänvisa på dessa mycket ofullständigt förstådda, genom traditionen bevarade formuleringar i längesedan förflutna tiders uttryckssätt. Naturligtvis kan det inte undvikas, att barnen i sina religiösa föreställningar inlägga en god del materialism — det är på deras ståndpunkt en nödvändig förutsättning, för att de skola kunna få *någon* uppfattning av dem —

men att fastlåsa dessa föreställningar i en dogmatisk form medför ovillkorligen i alltför många fall en rätt så grov materialistisk uppfattning av de religiösa värdena (inte bara i fråga om t. ex. de religiösa belöningarna om straffen, utan även i fråga om gudsbegreppet) hela livet igenom. Då härtill så lägges den stora mängd, som inte heller utanför kristendomsläxorna i skolorna får några som helst religiösa intressen, är det resultat, som framlägges i Wærns ovan citerade ord, knappt att förvåna sig över från kristlig synpunkt.

Alla de här påtalade svagheter i kristendomsundervisningen skulle i hög grad avhjälpas, om denna inskränktes till bibelläsning ett par, tre timmar i veckan. Om dessa timmar skulle ge barnen den djupa glädje med åtföljande intresse, som de i bästa fall skulle kunna skänka, ställa de stora fordringar både på läraren och på barnens mottaglighet. Därför få de inte vara så många i veckan, att fara uppstår för trötthet och liknöjdhet. Alla kristna äro ju — åtminstone i teorien — överens om att Jesu personlighet i evangelierna framträder i en sådan sanning och kraft, att ingen oförvillad människa kan undgå att gripas av den, och att den kristna livsåskådningen just här framställes i en även för den enfaldige fullt påtaglig och tillfredsställande form. Om barnens lärare tillhållas att vid bibelläsningen avhålla sig från att ingå på teologiska meningsskiljaktigheter och i fria samtal med barnen över den lästa texten hjälpa dem till rätta med de rent mänskliga problem, som i så rikt mått behandlas, så vinnes därigenom i första hand, att barnen få en god både religiös och moralisk grund att bygga sin livsuppfattning på. Och denna grund borde bli säkrare genom att folket redan från barndomen vänjes att med kärlek och intresse gå till bibeln direkt och fördjupa sig i den än genom låt vara aldrig så trägna mänskliga utläggningar och funderingar över bibelns mening.

Men dessutom vunnas också något annat, även det synnerligen värdefullt. Alla de, som klaga öfver samvetstvånget med den nuvarande kristendomsundervisningen, skulle i stort sett bli tillfredsställda. Då hela kristendomsundervisningen bestode i läsning av evangelierna och den uppbyggelse, som kunde hämtas ur dem och samtal över dem, skulle de, som älska kalla sig »bibeltroende», ej längre ha något att beklaga sig över. »Fritänkarne» ha nog inte heller så mycket att anmärka mot bibelläsning i skolorna, endast det dogmatiska framställningssättet undvikes. Naturligtvis finnes det många föräldrar, som fordra, att deras barn skola få undervisning inte bara genom bibeln, utan även i vad som för

dem är »den rätta läran». Men de ha ju konfirmationsskolan att sända sina barn till omedelbart efter folkskolekursens inhämtande, om de äro statskyrkliga, sina söndagsskolor, om de äro frikyrkliga. Statskyrkans medlemmar kunna också genom en sådan reform få tillfälle att låta sina barn i konfirmationsskolan inhämta trosläran i dennas dogmatiska formulering av prästman, som helt delar deras uppfattning, utan att barnens uppfattning förut kunnat bli i någon mån avvikande genom folkskollärarens möjligen olikartade framställning. En gammal, uppsplitande tvistefråga i vårt skolväsen skulle, om inte bli fullständigt löst, dock föras betydligt närmare sin lösning, åtminstone för folkskolans vidkommande.

Vad gamla testamentet beträffar kunde ju valda delar därav, så långt de äro nödvändiga för uppfattningen av evangelierna, sammanföras i en läsebok (ej läxbok) att under lärarens ledning läsas i klassen vid sidan om evangelierna.

I enlighet med den av kyrkoherde S. A. Fries i Stockholm framkastade tanken vore det nog lämpligast att låta kristendomsundervisningen i skolan börja, först då barnen fyllt 10 år. Förr kunna de svårigen tänkas ha nått den mognad, som torde böra förutsättas för en fruktbarande klassundervisning i detta ämne. Till dess barnen nått denna ålder, finge det bliva hemmens sak, om föräldrarna så ansåge lämpligt att med barnen bringa de religiösa företeelserna på tal.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета sådana bestämmelser för kurserna i kristendom i folkskolan, att undervisningen i detta ämne helt kommer att grundas på läsningen av bibeln i skolan utan användande av dogmatiska utläggningar i form av läro- och läxböcker.

Stockholm den 31 januari 1914.

Oscar Olsson.
